

GRZEGORZEWSKA MARIA (1888–1967). Wychowanka Stefani Sempolowskiej, po ukończeniu pensji w Warszawie pracowała jako nauczycielka domowa

Równocześnie studiowała pedagogikę i psychologię pod kierunkiem Ludwika Krzywickiego, Mariana Falskiego, Heleny Radlińskiej. W 1913 r. wyjechała na dalsze

studia do Brukseli i do Paryża. Kształciła się tam u Józefy Joteyko, światowej sławy polskiej uczonoj. Uzyskała stopień doktora w zakresie pedagogiki i psychologii, poświęciła się całkowicie sprawie dzieci upośledzonych, kalekich, zapóźnionych w rozwoju. Dzięki jej staraniom otwarty został w Warszawie w 1921 r. Państwowy Instytut Pedagogiki Specjalnej. W latach 1930–1935 dr Grzegorzewska była także dyrektorem Państwowego Instytutu Nauczycielskiego, gdzie nauczyciele szkół podstawowych pogłębiali i uzupełniali swoje kwalifikacje. Lata okupacji spędziła w Warszawie. Prowadziła tajne studium nauczycielskie. Natychmiast po zakończeniu wojny zajęła się odbudową i rozbudową Instytutu. Od 1957 r. była profesorem pedagogiki specjalnej na Uniwersytecie Warszawskim. Wydała wiele prac naukowych („Psychologia niewidomych”, „Głuchociemni”), a w latach 1947–1962 ogłosiła cykl „Listów do młodego nauczyciela”. Była jedną z pierwszych kobiet odznaczonych Orderem Budowniczego Polski Ludowej.

(128)

SL

Denownik
Z notesu telewizzka

29/XI. **Szkice 69.**
do portretów

Z postaci przedstawionych na małym ekranie doczekała się prezentacji, z okazji nauczycielskiego święta, Maria Grzegorzewska — twórczyni polskiego szkolnictwa specjalnego. Komentarz do jej życia, przeplatany cytatai z dzieł, ilustrowany był szkicem i filmami. Tylko końcowa partia, stanowiąca hołd współczesnych, zachowała trochę konstrukcję reportażu: wskutek werbalnych wypowiedzi stracił on swą potoczność. Dopiero końcowy reportaż ze szkoły spe-

cialnej przywrócił mu właściwy nastrój opowiadaniowy.

Dwa interesujące reportaże przyniosła

10.V.1967 *Den. Publ.*
Zmarła

prof. dr M. Grzegorzewska

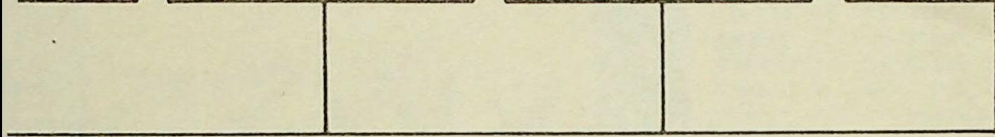
WARSZAWA (PAP). — W Warszawie zmarła prof. dr Maria Grzegorzewska — twórcza polskiej pedagogiki specjalnej, założyciel Instytutu Pedagogiki Specjalnej, którego dyrektorem była nieprzerwanie do ostatnich chwil życia, organizator i b. kierownik katedry pedagogiki specjalnej, profesor zwyczajny Uniwersytetu Warszawskiego, redaktor „Szkoły Specjalnej” i członek wielu towarzystw naukowych krajowych i zagranicznych.

Anlagentechnik

Umfarmtechnik
Werkstofftechnik

Wärme- und
Stromungstechnik
Umweltschutz

Mess
Regel

Betriebsfors

Vl
Vor

Maria Grzegorzewska

W dniu 7 maja 1967 r. zmarła Maria Grzegorzewska. Życie i twórczość Jej obejmują duży rozdział w historii szkolnictwa specjalnego i pedagogiki specjalnej w Polsce.

Studia przyrodnicze rozpoczęła w Uniwersytecie Jagiellońskim, a ukończyła w Paryżu, uzyskując w 1916 r. doktorat w Sorbonie. W 1918 r. współdziałała z wybitną uczoną polską i bliską przyjaciółką Józefą Joteyko przy organizowaniu Polskiej Ligi Nauczania w Paryżu, której celem było przygotowanie materiałów i pomocy dla odradzającego się szkolnictwa polskiego po długim okresie niewoli.

W 1922 r. organizuje Państwowy Instytut Pedagogiki Specjalnej w Warszawie i od tamtej chwili wyłącznie i niepodzielnie zajmuje się kształceniem nauczycieli i pedagogiki specjalnej. W ciągu 54-letniej działalności jako dyrektor Instytutu wykształciła wiele tysięcy nauczycieli i wychowaw-

ców dla szkół i zakładów specjalnych dla dzieci głuchych i niedoświadczonych, niewidomych, przewlekłe chorych i kalekich, dla upośledzonych umysłowo i społecznie niedostosowanych.

W roku 1930 zorganizowała ponadto i prowadziła do 1934 r. Instytut Nauczycielski, którego celem było doskonalenie czynnych nauczycieli. Absolwentów Instytutu zatrudniano przede wszystkim na stanowiskach kierowniczych w szkolnictwie normalnym i administracji szkolnej.

W 1958 r. zorganizowała Maria Grzegorzewska w Uniwersytecie Warszawskim pierwszą w Polsce katedrę pedagogiki specjalnej. Poza pracą dydaktyczną prowadziła żywą działalność naukową i publicystyczną. Od 1924 r. aż do ostatnich dni redagowała „Szkołę Specjalną”, a przez kilka lat „Ruch Pedagogiczny”. Bogaty Jej dorobek naukowy stanowi podwalinę polskiej pedagogiki specjalnej. W szkołach specjalnych szeroko stosowana jest przez nią wypracowana metoda ośrodków pracy.

Dominiującym motywem Jej działania i dewizą Jej życia było: „Nie ma kaleki — jest człowiek”. Uporczywie i bezkompromisowo walczyła o pełne prawa do nauki, do pracy, do szacunku wszystkich jednostek upośledzonych. Niestrudzenie przekonywała, że kalestwo nie pomniejsza wartości i godności człowieka. Utrudnia jednak życie i dlatego domagała się wzmożonej opieki nad wszystkimi tymi, którzy wymagają specjalnej troski. Nie tylko o opiekę materialną Jej chodziło, ale o opiekę, która źródło swoje ma w gotowości serc ludzkich służenia innym, bardziej potrzebującym.

Nielatwo było to osiągnąć — i dlatego też niełatwe i znojne było Jej życie. W realizacji swoich

zamrzeń spotykała się wprawdzie często z dużą gotowością współdziałania — ale niewspółmiernie do wielkości zadań. Zasadniczą przyczyną trudności tkwiła jednak w Niej samej — w Jej niecierpliwym sercu, żywym odczuciu wszelkiej potrzeby i krzywdy ludzi, w Jej pragnieniu udzielenia pomocy najprędzej i najskuteczniej. Nakładała więc sobie zadania ponad miarę i przyjmowała ciężary które trudno było Jej nieść — tym bardziej, że zdrowie Jej w ostatnich latach bardzo już było nadwątlone.

Znamienny był wpływ Jej wybitnej osobowości na otoczenie, na współpracowników, a szczególnie na uczniów Jej — studentów. Spowodowało to bliskie zespolenie działania Instytutu ze szkołą specjalną. Pracę nauczyciela, a szczególnie nauczyciela-wychowawcy w szkole dla dzieci upośledzonych, traktowała jako pracę o szczególnej wartości. W Listach do Młodego Nauczyciela pisała: „Czy rozumiesz znaczenie tego, jaka będzie Twoja praca? Czy rozumiesz w ogóle głębię słowa: nauczyciel? Słowa, które podobnie jak wyrazy: powietrze, słońce, woda, chleb, kryją w sobie najistotniejszą treść potrzeb życia ludzi”.

Kontakt Marii Grzegorzewskiej z uczniami był zawsze bardzo bliski; dowiodły tego zjazdy i konferencje, dowodem tego była obfita korespondencja — a ostatnim dowodem był hołd oddany Jej na pogrzebie przez wielu Jej uczniów.

Państwo Ludowe za wybitne Jej zasługi dla nauki polskiej i organizacji opieki nad dziećmi najbardziej potrzebującymi pomocy, przyznało Jej najwyższe odznaczenia: tytuł Zasłużonego Nauczyciela PRL i order Budowniczego Polski Ludowej.

dr OTTON LIPKOWSKI

Trybuna Ludu nr 135 z 17 maja 1967

Zmarła prof. dr M. Grzegorzewska

W Warszawie zmarła prof. dr Maria Grzegorzewska — twórcza polskiej pedagogiki specjalnej, założyciel Instytutu Pedagogiki Specjalnej, którego dyrektorem była nieprzerwanie do ostatnich chwil życia, organizator i b. kierownik katedry pedagogiki specjalnej, profesor zwyczajny Uniwersytetu Warszawskiego, redaktor „Szkoły Specjalnej” i członek wielu towarzystw naukowych krajowych i zagranicznych.

Prof. Grzegorzewska odznaczona była orderem Budowniczych Polski Ludowej, Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski, posiadała tytuł Honorowego Zasłużonego Nauczyciela.

W Zmarłej pedagogika specjalna straciła wybitnego naukowca, autora wielu dzieł i publikacji, wychowawcę szeregu pokoleń nauczycieli szkolnictwa specjalnego.

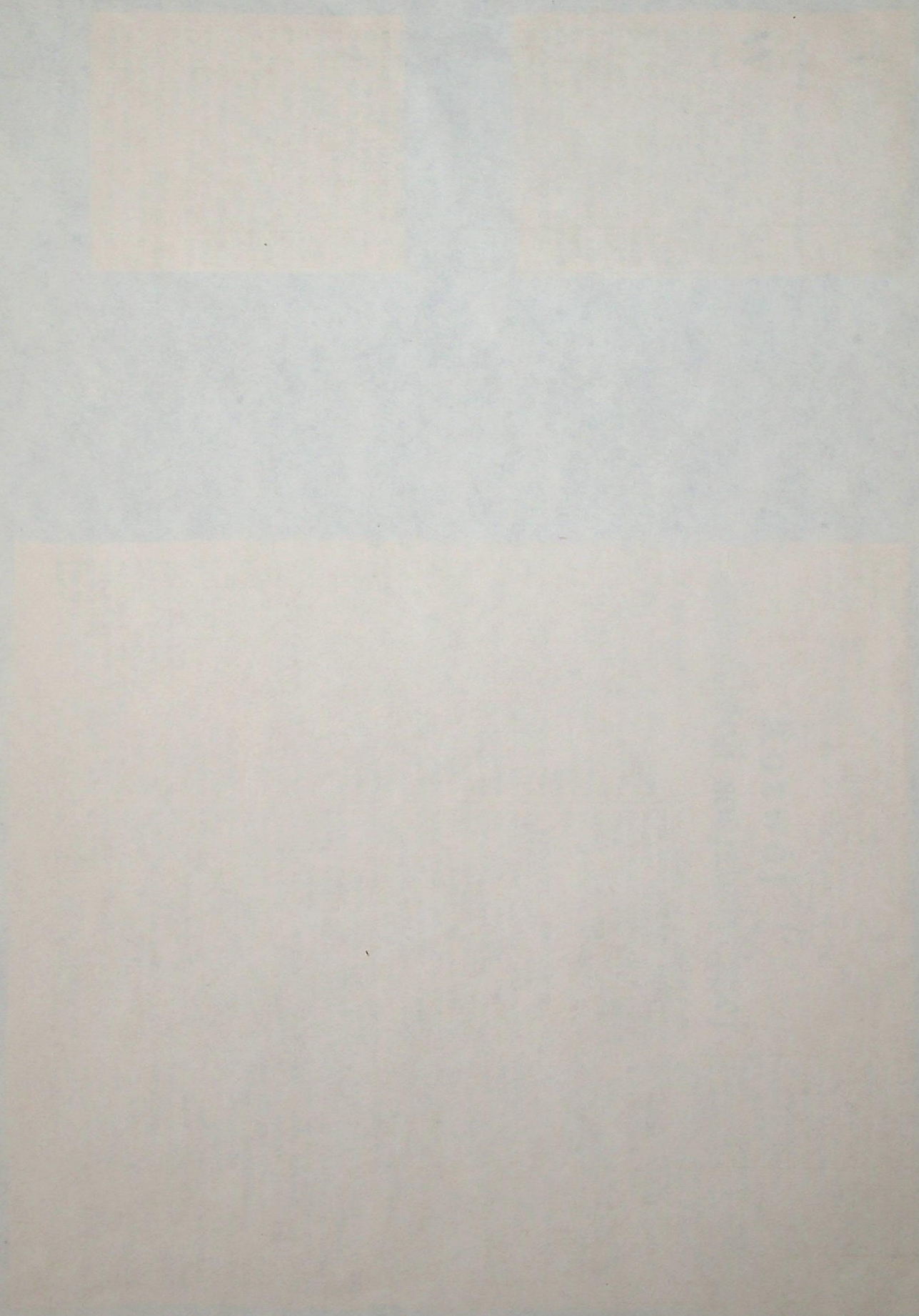
Trybuna Ludu nr 128 z 10 maja 1967

Zmarła prof. dr Maria Grzegorzewska

(B) W Warszawie zmarła prof. dr Maria Grzegorzewska — twórcza polskiej pedagogiki specjalnej, założyciel Instytutu Pedagogiki Specjalnej, którego dyrektorem była nieprzerwanie do ostatnich chwil życia, organizator i b. kierownik katedry pedagogiki specjalnej, profesor zwyczajny Uniwersytetu Warszawskiego, redaktor „Szkoły Specjalnej” i członek wielu towarzystw naukowych krajowych i zagranicznych.

Prof. Grzegorzewska odznaczona była Orderem Budowniczych Polski Ludowej, Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski; posiadała tytuł honorowego zasłużonego nauczyciela.

Życie Warszawy nr 110 z 10 maja 67.

MARIA GRZEGORZEWSKA

Postać Zmarłej w dniu 7 ub.m. Marii Grzegorzewskiej bliska była wszystkim, którzy interesowali się sprawami dzieci społecznie niedostosowanych i nieletnich przestępców, sprawami sędownictwa dla nieletnich i działalnością penitencjarną.

Wielu pracowników sędownictwa zetknęło się osobiście z Marią Grzegorzewską na kursach i konferencjach organizowanych w porozumieniu z Ministerstwem Sprawiedliwości dla sędziów dla nieletnich, dla kuratorów sądowych i pracowników poradni społeczno pedagogicznych w Instytucie Pedagogiki Specjalnej.

Niezrealizowanym marzeniem Marii Grzegorzewskiej było ustanowienie „Dnia sędziego dla nieletnich”. Pragnęła, aby ten jeden dzień w roku sędziowie mogli spędzić w Instytucie, dla zadokumentowania koniecznej bliskiej współpracy sędziego dla nieletnich z pedagogiem i psychologiem, dla podkreślenia ścisłego powiązania pedagogiki specjalnej z działalnością sędownictwa dla nieletnich i opieką nad dziećmi i młodzieżą zagrożoną w rozwoju społecznym i moralnym.

Maria Grzegorzewska ukończyła w roku 1916 studia na Sorbonie. Już wtedy ujawniła zainteresowania pracą nad dziećmi upośledzonymi. Artykuł Jej ogłoszony w 1918 r. w Paryżu „O konieczności zorganizowania specjalnego szkolnictwa dla dzieci anormalnych w Polsce” stanowił jakby ramowy program pracy nad trzema problemami: organizacją szkół dla upośledzonych, wypracowaniem najlepszej metody pracy w szkołach specjalnych oraz przygotowaniem nauczycieli i wychowawców dla szkół i zakładów specjalnych. Ten program konsekwentnie realizowała przez następnych 50 lat.

W 1922 roku zorganizowała Instytut Pedagogiki Specjalnej. Swoista struktura organizacyjna i program Instytutu

był przedmiotem zainteresowania organizatorów szkolnictwa specjalnego w innych krajach. W odróżnieniu od wielu innych uczelni tego typu, zorganizowała od początku w Instytucie — obok działów kształcenia nauczycieli dla szkół specjalnych dla głuchych, dla niewidomych, dla upośledzonych umysłowo i kalek — również dział kształcenia nauczycieli i wychowawców dla szkół i zakładów dla młodzieży społecznie niedostosowanej.

W ciągu 45 lat swej pracy w Instytucie wykształciła wiele tysięcy nauczycieli i wychowawców. Kontakt absolwentów Instytutu z Marią Grzegorzewską był zawsze bardzo żywy. Te związki rozdziły się i utrwalały na gruncie zalet wybitnej indywidualności. Jej żywego zainteresowania sytuacją osobistą każdego studenta, Jej wielkiej życzliwości dla wszystkich uczniów i gotowości służenia pomocą w każdej trudnej sprawie.

„Szkoła Specjalna”, czasopismo, którego bez przerwy od 1924 roku, była naczelnym redaktorem, również przyczyniło się do utrzymywania więzi i współpracy szkół specjalnych z Instytutem.

W „Szkoła Specjalnej” ogłosiła wiele artykułów, które wraz z innymi Jej publikacjami, stanowią podstawowe pozycje w zakresie pedagogiki specjalnej w Polsce.

Jako członek wielu organizacji i товариств międzynarodowych, przez kontakty osobiste i swój drukowany dorobek naukowy, wywarła wpływ na kształtowanie się pedagogiki specjalnej i poza granicami naszego kraju.

Za wybitne zasługi dla rozwoju pedagogiki w Polsce, oraz dla rozwoju form opieki i kształcenia dzieci upośledzonych — przyznano Marii Grzegorzewskiej najwyższe odznaczenia: tytuł Zasłużonego Nauczyciela Polski Ludowej oraz order Budowniczego Polski Ludowej.

OTTON LIPKOWSKI

Zmarła prof. dr M. Grzegorzewska

W Warszawie zmarła prof. dr Maria Grzegorzewska — twórcza pujskiej pedagogiki specjalnej, założyciel Instytutu Pedagogiki Specjalnej, którego dyrektorem była nieprzerwanie do ostatnich chwil życia, organizator i b. kierownik katedry pedagogiki specjalnej, profesor zwyczajny Uniwersytetu Warszawskiego, redaktor „Szkoły Specjalnej” i członek wielu товариств naukowych krajowych i zagranicznych.

Prof. Grzegorzewska odznaczona była orderem Budowniczych Polski Ludowej, Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski, posiadała tytuł Honorowego Zasłużonego Nauczyciela.

W Zmarłej pedagogika specjalna straciła wybitnego naukowca, autora wielu dzieł i publikacji, wychowawcę szeregów pokoleń nauczycieli szkolnictwa specjalnego.

Dnia 7 maja 1967 roku zmarła
Dr

Maria GRZEGORZEWSKA

emerytowany profesor zwyczajny Wydziału Pedagogicznego Uniwersytetu Warszawskiego, założyciel i b. Kierownik Katedry Pedagogiki Specjalnej UW, twórca teoretycznych podstaw pedagogiki specjalnej w Polsce, członek wielu товариств naukowych krajowych i zagranicznych, odznaczona Orderem Budowniczego Polski Ludowej, Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski, tytułem Zasłużonego Nauczyciela PRL i innymi.

W Zmarłej nauka polska traci wybitnego uczonego, wielkiego wychowawcę młodzieży. Człowieka o wysokich wartościach charakteru

Rektor, Senat, Dziekan i Rada
Wydziału Pedagogicznego
Uniwersytetu Warszawskiego

NW-616

Dnia 7 maja 1967 roku zmarła

Prof. dr

Maria Grzegorzewska

Profesor Uniwersytetu Warszawskiego, Dyrektor Państwowego Instytutu Pedagogiki Specjalnej w Warszawie, Odznaczona Orderem Budowniczych PRL, Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski, tytułem Honorowego Zasłużonego Nauczyciela PRL.

W zmarłej tracimy twórcę pedagogiki specjalnej w Polsce, założyciel Instytutu Pedagogiki Specjalnej którego była dyrektorem nieprzerwanie przez 45 lat, organizatora pierwszej w Polsce Katedry Pedagogiki Specjalnej w Uniwersytecie Warszawskim.

Całe swoje życie oddała tym wszystkim upośledzonym, którzy potrzebowali pomocy.

Wielkiemu Jej sercu i umysłowi składają hołd

Studenti i pracownicy
Państwowego Instytutu Pedagogiki Specjalnej
w Warszawie.

W-61105-1

S. + P.
Professor doktor

Maria Grzegorzewska

Założycielka i Dyrektor Instytutu Pedagogiki Specjalnej, em. profesor zwyczajny Uniwersytetu Warszawskiego, odznaczona Orderem Budowniczych Polski Ludowej, Krzyżem Komandorskim Orderu Odrodzenia Polski, tytułem honorowym „Zasłużonego Nauczyciela Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej”, Medalem X-lecia Polski Ludowej.

Człowiek o wybitnych zasługach naukowych na polu pedagogiki specjalnej. Bezgranicznie oddana sprawie ratowania człowieka. Wychowawca rzesz nauczycieli. Prawdziwy człowiek.

Składamy hołd Jej wielkiemu sercu i wielkiemu umysłowi. Zmarła dnia 7 maja 1967 roku w Warszawie.

Nabożeństwo żałobne odprawione zostanie dnia 12 maja o godz. 11 w kościele Karola Boromeusza na Powązkach.

Pogrzeb odbędzie się o godz. 11 min. 30 na Cmentarzu Powązki Cywilne w Alei Zasłużonych.

Rodzina i Przyjaciele.

A-30811-1

Gazeta Sądowa i Penitencjarna
nr 11 z dnia 1 czerwca 1967

